

Cho đến thời điểm này, thiên niên kỷ thứ 2 (sau CN) chỉ còn cách chúng ta 150 ngày. Mỗi quan tâm lo ngại của mọi người - sự cố máy tính năm 2000 (Y2K) ngày càng nhích dần, nhích dần đến. Trong bài viết này, chúng tôi muốn đề cập đến "quả bom thiên niên kỷ" dưới góc nhìn của các nhà bảo hiểm: Y2K xảy ra sẽ đe dọa các nhà bảo hiểm như thế nào? Sự ứng phó của họ hiện nay ra sao?

Sự cố Y2K là sự cố liên quan đến việc khi chuyển từ năm 1999 sang năm 2000 thì hàng triệu máy tính, thiết bị có sử dụng vi mạch sẽ không hiểu và nhầm lẫn là năm 1900, hoặc trở về năm 1980 (năm IBM tung ra DOS), hoặc từ chối hoạt động do "lỗi hệ thống". Giải pháp đưa ra cho vấn đề này thoát nghĩ tưởng chừng đơn giản: người ta chỉ cần sửa lại tất cả các chương trình và các bộ vi xử lý sao cho chúng sử dụng 4 chữ số để chỉ thị năm, thế nhưng để làm được vấn đề này người ta phải giải quyết một khối lượng công việc khổng lồ đặt con người trước nguy cơ: thiếu thời gian và khả năng tài chính.

Đối với ngành bảo hiểm, ngoài việc đối đầu với việc hệ thống máy tính với hàng ngàn chương trình đang vận hành sẽ bị trục trặc vào năm 2000 dẫn đến ngưng trệ hoạt động của chính doanh nghiệp bảo hiểm, các nhà bảo hiểm còn có nguy cơ rất cao trong việc phát sinh trách nhiệm trước hàng loạt các khiếu nại của người được bảo hiểm theo đơn bảo hiểm tài sản và đơn bảo hiểm trách nhiệm dân sự về những tổn thất của họ gây ra do sự cố Y2K.

1. Sự cố Y2K và đơn bảo hiểm tài sản

Theo các nhà bảo hiểm, có thể có 3 trường hợp nảy sinh ảnh hưởng đến

đối tượng bảo hiểm và người được bảo hiểm như sau:

- Trường hợp 1: máy tính hoạt động sai do lỗi Y2K làm vô hiệu hệ thống thiết bị cải thiện rủi ro và sau đó dẫn đến một tổn thất được bảo hiểm. Ví dụ: hệ thống chống trộm được kiểm soát bởi máy tính không hoạt động (do lỗi Y2K của các chip điện tử), hậu quả là vụ đột nhập không được phát hiện và bảo động kịp thời, rủi ro được bảo hiểm trên đơn bảo hiểm trộm cướp dễ dàng phát sinh.

chương trình điều khiển ngưng hoạt động làm thiệt hại vật chất cho dây chuyền sản xuất xe hơi...

- Trường hợp 3: máy tính hoạt động sai hoặc ngưng hoạt động là ngưng trệ hoạt động kinh doanh. Ví dụ: chương trình điều khiển các dây chuyền sản xuất tự động không hoạt động dẫn đến việc gián đoạn sản xuất mà chưa có bất kỳ thiệt hại vật chất nào trước đó.

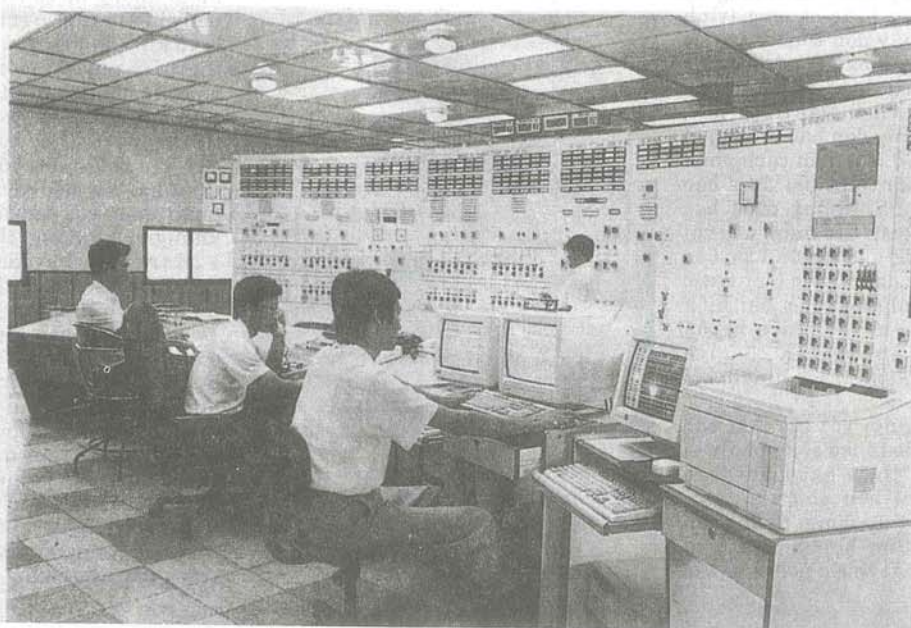
Vấn đề đặt ra là, các nhà bảo hiểm sẽ phải có thể phải chịu trách nhiệm như thế nào theo các đơn bảo

SỰ CỐ MÁY TÍNH NĂM 2000 VÀ SỰ ỨNG PHÓ CỦA CÁC NHÀ BẢO HIỂM

NGUYỄN TIẾN HÙNG

- Trường hợp 2: do lỗi Y2K, máy tính hoạt động sai khiến các dữ liệu bị mất hoặc thay đổi, sai lệch dẫn đến tổn thất vật chất đối với các đối tượng được bảo hiểm và có thể dẫn đến việc gián đoạn kinh doanh. Ví dụ: thiết bị định vị của một con tàu biển đang trên hành trình cho thông tin sai lệch do lỗi Y2K dẫn đến tàu bị mắc cạn. Người máy có hoạt động sai lệch do

hiếm tài sản đã cấp cho khách hàng của mình? Các chuyên gia bảo hiểm của công ty tái bảo hiểm hàng đầu thế giới Munich Re (Đức) cho rằng vấn đề này bị ảnh hưởng và phải phân tích theo loại đơn bảo hiểm bởi lẽ tùy theo chúng mà phạm vi bảo hiểm được diễn đạt theo cách rất khác nhau.

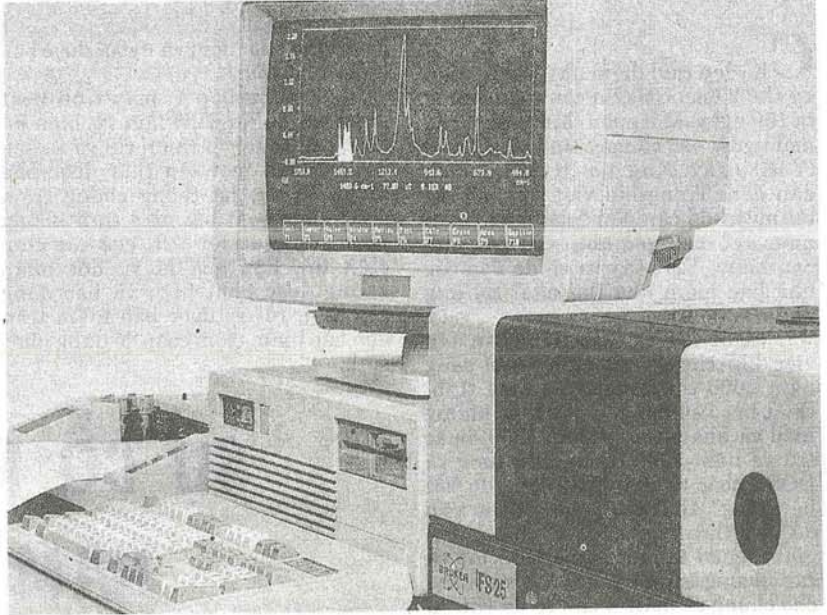


- Đối với đơn bảo hiểm liệt kê có nghĩa là đơn bảo hiểm mà phạm vi bảo hiểm được diễn bằng cách liệt kê rõ ràng từng rủi ro được bảo hiểm, các tổn thất phát sinh như trường hợp 1 nói trên thông thường là được bảo hiểm, các tổn thất thuộc trường hợp 3 đương nhiên là không được bảo hiểm theo các mẫu đơn tiêu chuẩn loại này, còn các tổn thất thuộc trường hợp 2 là không bình thường, thông thường được hiểu là không được bảo hiểm.

- Đối với đơn bảo hiểm "mọi rủi ro" (All Risks Policy): Những đơn bảo hiểm này không liệt kê rõ những rủi ro được bảo hiểm thay vào đó là việc liên hệ sự cam kết tiêu chuẩn loại này, không bảo hiểm mọi rủi ro theo nghĩa đen mà bị hạn chế bởi những loại trừ nhưng việc diễn đạt như thế có nghĩa là phạm vi bảo hiểm rất rộng để có thể bảo hiểm cả những rủi ro không được loại trừ một cách rõ ràng (cần lưu ý là một hợp đồng bảo hiểm là do phía người bảo hiểm soạn thảo nên mọi điểm không rõ ràng luôn được xử lý theo hướng bảo vệ người được bảo hiểm tức bất lợi cho nhà bảo hiểm). Vì vậy, đối với loại đơn bảo hiểm này, nếu không có những loại trừ đặc biệt được áp dụng, nhà bảo hiểm phải đối đầu với những khiếu nại về những tổn thất liên quan đến cả 3 trường hợp trên. Một cách cụ thể như sau:

(1) Một là, trên các đơn bảo hiểm "mọi rủi ro" về tài sản, người bảo hiểm sẽ bồi thường những "tổn thất vật chất" phát sinh "ngẫu nhiên" hoặc "bất ngờ và không lường trước được" nhưng người ta có thể giải thích khái niệm "thiệt hại vật chất" theo nghĩa rất rộng có thể bao gồm những tổn thất phát sinh từ những điều chỉnh, sửa chữa về thời gian (ngày, tháng) trên máy tính, từ những sự mất mát dữ liệu hoặc chương trình vận hành sao hay đơn thuần từ việc máy móc không hoạt động được do các bộ vi xử lý thực hiện sai chức năng vì lỗi Y2K. Với cách giải thích này, người ta thấy rằng đơn bảo hiểm mọi rủi ro đã không đưa ra một cách phân biệt rõ ràng giữa thiệt hại được bảo hiểm và thiệt hại không được bảo hiểm. Vì vậy, người bảo hiểm nếu chỉ đưa ra một sự kiện là người được bảo hiểm phải chắc chắn được biết trước khả năng của những thiệt hại hiện tại do hiện tại có rất nhiều nguồn thông tin về vấn đề Y2K cũng sẽ không thể miễn giải trách nhiệm bồi thường của mình.

(2) Hai là, đối với các đơn bảo hiểm có điều khoản mở rộng phạm vi bảo hiểm cho "thiệt hại gián đoạn kinh doanh" thì nếu như không có loại trừ đặc biệt áp dụng, những tổn thất thuộc trường hợp 3 nêu trên đương nhiên phải thuộc phạm vi bảo



hiểm.

2. Sự cố Y2K và đơn bảo hiểm trách nhiệm

Sự cố máy tính Y2K có thể làm phát sinh trách nhiệm dân sự của những người được bảo hiểm gắn liền với hành động của họ và ảnh hưởng đến người thứ 3. Điều này có thể dẫn đến phát sinh trách nhiệm của nhà bảo hiểm theo các đơn bảo hiểm trách nhiệm. Các trường hợp có thể xảy ra là:

- Trường hợp 1: trách nhiệm của giám đốc và cán bộ điều hành, thành viên ban giám đốc và những cá nhân chịu trách nhiệm điều hành một công ty có thể bị khiếu nại từ các bên thứ 3 (các cổ đông, các bên đối tác kinh doanh, ngân hàng...) hoặc chính từ công ty thuê mượn họ về những tổn thất tài chính phát sinh từ việc



không giám sát đầy đủ việc sửa chữa, điều chỉnh hệ thống máy tính của công ty hoặc trong phạm vi mà các cá nhân đó có trách nhiệm điều hành.

- Trường hợp 2: trách nhiệm đối với những dịch vụ thực hiện. Ví dụ: một nhà tư vấn có thể phát sinh trách nhiệm do họ không hoàn thành nghĩa vụ trên hợp đồng đã ký với khách hàng do sự cố Y2K làm hỏng máy móc, hệ thống thông tin làm họ không tiếp tục hoạt động được.

- Trường hợp 3: các trách nhiệm của một công ty có thể phát sinh đối với người thứ 3 ngoài công ty cũng như trong hợp đồng. Ví dụ: sản phẩm sử dụng các chip điện tử có thể chập điện bên trong làm thiệt hại đến người thứ 3.

Có thể thấy rằng, tất cả các đơn bảo hiểm tiêu chuẩn hiện đang được sử dụng trên khắp các thị trường bảo hiểm không hề có bất kỳ điều khoản nào ghi rõ ràng về rủi ro Y2K này, bởi lẽ từ khi bảo hiểm và máy tính ra đời thì rủi ro này chỉ mới diễn ra lần đầu và có lẽ chỉ duy nhất một lần. Trong tình trạng đó, cả 3 trường hợp nêu trên hay nói khác hơn các khiếu nại của bên thứ 3 đòi bồi thường những thiệt hại mà việc các phần cứng hoặc phần mềm của người được bảo hiểm không hoạt động chính xác do lỗi Y2K trực tiếp hay gián tiếp gây ra có thể được bảo hiểm theo các đơn bảo hiểm trách nhiệm.

Các nhà bảo hiểm trách nhiệm đón năm 2000 đến với nguy cơ rất lớn là phải đối đầu với một số lượng rất lớn các khiếu nại bồi thường từ khách hàng, hơn nữa số tiền bồi thường khiếu nại lại liên quan đến vấn đề trách nhiệm cho nên khó có thể lường trước một cách chính xác.

Trong từng trường hợp cụ thể, nhà bảo hiểm vẫn có thể được miễn trách nếu như chứng minh được rằng

nhiệm của người được bảo hiểm đối với người thứ 3 là chắc chắn không phải nghi ngờ gì nữa, lẽ ra đã có thể tiên đoán, lường trước và tránh được nếu người ta chú ý một cách cẩn thận hợp lý. Ngay khi có thể được miễn trách, người bảo hiểm cũng phải tốn nhiều thời gian và công sức để tranh chấp từng vụ cụ thể vì không thể viện dẫn bất kỳ án lệ nào đã diễn ra trước đó. Mặt khác, nhà bảo hiểm còn phải chứng minh rằng mình đã nỗ lực thực hiện nghĩa vụ thông tin một cách đầy đủ đối với phía người được bảo hiểm về rủi ro thiên nhiên kỷ này.

Người ta cũng đã dự đoán được những loại hình bảo hiểm có khả năng chịu tác động của rủi ro Y2K: đơn bảo hiểm cho giám đốc và cán bộ điều hành (D & O - Director's and Officer's liability) sẽ gặp trường hợp 1; đơn bảo hiểm lỗi và thiếu sót (E & O - Errors and Omissions insurance) sẽ có thể phát sinh trường hợp 2; các đơn bảo hiểm trách nhiệm chủ lao động, trách nhiệm sản phẩm, trách nhiệm công cộng sẽ có thể gặp trường hợp thứ 3.

Cũng cần thấy rằng, các nhà bảo hiểm trên các đơn bảo hiểm nói trên có thể dùng "quyền thế nhiệm" để truy đòi người có trách nhiệm để giảm bớt gánh nặng tài chính của mình. Tuy nhiên, việc truy đòi sẽ tạo ra một phản ứng dây chuyền làm cho chi phí tổ tụng tăng lên đôi lúc lớn hơn rất nhiều so với tổn thất khiếu nại ban đầu.

3. Thái độ của các nhà bảo hiểm

Nhiều nhà bảo hiểm cho rằng việc chuyển từ năm 1999 sang năm 2000 với khả năng trực tiếp các hệ thống máy tính là một sự cố hầu như chắc chắn. Điều này cho thấy việc đảm bảo cho các hậu quả tổn thất của sự cố Y2K là đi ngược với nguyên tắc "ngẫu nhiên" - nguyên tắc cơ bản của bảo hiểm.

Hiệp hội các nhà bảo hiểm Anh Quốc (ABI) đã khuyến cáo các doanh nghiệp - người được bảo hiểm - không nên trông chờ các nhà bảo hiểm sẽ bồi thường những chi phí khắc phục hệ thống máy tính cho thích hợp với năm 2000 hay bồi thường cho tổn thất hậu quả do không giải quyết được vấn đề tương thích hóa nói trên.

Sự kiện Y2K chắc chắn sẽ dẫn đến tranh chấp giữa các nhà bảo hiểm và người được bảo hiểm về vấn đề "ngẫu nhiên" của những tổn thất, đặc biệt trong trường hợp người được bảo hiểm không thực hiện đầy đủ các biện pháp khắc phục nhằm tương thích hóa các máy tính, thiết bị của mình với năm 2000. Hiệp hội bảo hiểm của nhiều quốc gia cũng như các nhà tái bảo hiểm hàng đầu trên thế giới đã khuyến cáo các nhà bảo hiểm phi nhân thọ và chính bản thân họ đã

phải nỗ lực trong việc tuyên truyền rộng rãi tính chất nghiêm trọng của vấn đề Y2K. Điều này sẽ dập tắt mọi cơ hội mà người được bảo hiểm tranh cãi rằng mình bị bất ngờ trước sự kiện này để biện hộ cho quan điểm ngẫu nhiên của tổn thất.

Bên cạnh vấn đề vi phạm nguyên tắc ngẫu nhiên của bảo hiểm, nhiều nhà bảo hiểm còn đưa ra một lý do khác nhằm khước từ trách nhiệm của mình. Xuất phát từ việc coi hợp đồng bảo hiểm cũng như các hợp đồng thương mại khác, văn bản hợp đồng phải thể hiện ý chí của các bên và chắc chắn là vào lúc cấp đơn bảo hiểm, đã không có nhà bảo hiểm nào có ý định bảo hiểm cho sự cố Y2K này. Tuy nhiên, sẽ rất dễ phát sinh tranh chấp nếu như ý chí đó chưa được minh thị rõ ràng trên đơn bảo hiểm, đặc biệt là đơn bảo hiểm mọi rủi ro mà phần trước đã phân tích. Vì vậy các hiệp hội đã đề cập đến việc đưa một điều khoản loại trừ đặc biệt sự cố Y2K vào khi phát hành các đơn bảo hiểm mà thời hiệu có gắn với thời điểm giao thừa 1999 - 2000. Hầu như mọi nhà bảo hiểm đã làm như vậy, tuy nhiên, họ tuyên bố rằng họ không thu hẹp phạm vi bảo hiểm, việc đưa thêm điều khoản đó chỉ làm rõ hơn ý chí của người bảo hiểm là các khiếu nại thuộc sự cố Y2K đã và sẽ không bao giờ có trong phạm vi bảo hiểm. Một vấp vể mà các nhà bảo hiểm quan tâm nữa là do các tổn thất từ sự cố Y2K cũng chỉ là trong phỏng đoán do đó điều khoản loại trừ sự cố Y2K phải được soạn thảo sao cho có thể bao trùm tất cả các tổn thất phát sinh không được bảo hiểm. Nhưng điều này làm cho nó khó có thể cụ thể, chính xác, dẫn đến có thể hiểu sang ý khác theo cách giải thích của các quan tòa.

Một số nhà bảo hiểm cho rằng ngay khi các doanh nghiệp đã tiến hành các biện pháp khắc phục đầy đủ và hợp lý, cũng không thể loại trừ khả năng tổn thất vật chất hoặc ngừng trệ kinh doanh một cách hoàn toàn. Điều này làm cho các nhà bảo hiểm "nhạy cảm" nghĩ đến việc chuẩn bị những sản phẩm mới đảm bảo cho rủi ro Y2K sót lại này. Tuy nhiên cần thấy rằng sự cố máy tính năm 2000 là vấn đề trong tương lai, trong quá khứ chưa từng có, các nhà bảo hiểm chắc chắn sẽ thiếu dữ liệu làm cơ sở cho việc tính phí hợp lý và phạm vi bảo hiểm cũng sẽ rất hẹp. Bên cạnh đó, các nhà bảo hiểm này còn phải đối đầu với nhiều khó khăn trong việc phân tích đánh giá rủi ro, cũng như quản lý nó trong suốt quá trình quản lý hợp đồng và chưa có kinh nghiệm và điều này làm cho chi phí quản lý cao dẫn đến phí bảo hiểm lại tăng lên. Thêm nữa, ngay những công cụ

hỗ trợ cho nhà bảo hiểm (các máy tính, các chương trình) trong việc nghiên cứu sản phẩm mới đưa sản phẩm đến người tiêu dùng, quản lý hợp đồng cũng lại là đối tượng có thể bị tác động bởi những rủi ro mà nó đang nghiên cứu và quản lý.

4. Sự cố Y2K ở VN và sự ứng phó của các nhà bảo hiểm VN

Năm 1998, Thủ tướng chính phủ đã ra quyết định thành lập ban chỉ đạo khắc phục "Sự cố năm 2000" và ban hành chỉ thị nhằm chỉ đạo công tác đề phòng, xử lý và khắc phục ảnh hưởng của "sự cố năm 2000" (Chỉ thị số 43/1998/CT - TTg). Theo kết quả điều tra bước đầu, có đến 53,4% trong số 45.000 máy tính và 29,6% trong số 7.759 phần mềm nước ngoài đang sử dụng không tương thích với năm 2000. Như vậy tổn thất tiềm tàng do sự cố Y2K ở VN là có thực.

Sự cố máy tính năm 2000 được ngành bảo hiểm VN đặc biệt quan tâm. Ngay từ đầu năm 1998, các doanh nghiệp bảo hiểm VN đã kết hợp với nhiều tổ chức bảo hiểm hàng đầu trên thế giới như Lloyd's Swiss Re, Munich Re... tổ chức hội thảo về Y2K, các nhà bảo hiểm VN đã nỗ lực trong việc giải thích và giúp đỡ nhiều khách hàng bảo hiểm của mình vạch ra và thực hiện các giải pháp nhằm đề phòng, xử lý và khắc phục ảnh hưởng của sự cố Y2K.

Bên cạnh việc tuyên truyền về Y2K, các nhà bảo hiểm VN, từ ngày 1.1.1999, áp dụng hai điều khoản về sự cố Y2K; một là loại trừ hoàn toàn, một là bảo hiểm với phạm vi bảo hiểm hạn chế một số rủi ro nêu rõ tên với điều kiện người bảo hiểm đã áp dụng biện pháp sửa chữa nhằm tương thích hóa. Như vậy, sự đối phó của những nhà bảo hiểm VN cũng không có gì khác hơn các nhà bảo hiểm khác trên thế giới.

Tóm lại, sự cố Y2K sẽ làm ảnh hưởng lớn đến mọi hoạt động của nền kinh tế xã hội, trong đó, có hoạt động bảo hiểm. Các giải pháp ứng phó của các nhà bảo hiểm hiện nay, suy cho cùng, cũng chỉ là xác định điều kiện pháp lý cho việc miễn giải trách nhiệm. Do đó, để có thể giảm thiểu tổn thất hậu quả Y2K cho toàn bộ nền kinh tế; các giải pháp khắc phục về mặt kỹ thuật cần được tiến hành và ở đó vai trò tư vấn hỗ trợ của những nhà bảo hiểm, thiết nghĩ, sẽ vô cùng cần thiết ■

Tài liệu tham khảo:

1. Chỉ thị số 43/1998/TTg về việc đề phòng, xử lý và khắc phục ảnh hưởng "sự cố năm 2000".
2. MUNICH RE, *Tài liệu cảnh báo về sự cố máy tính năm 2000*
3. VINARE, *Thông tin thị trường bảo hiểm* số 3.98, 4.98 và số 1.99
4. Tạp chí *Bảo hiểm* số 4.98 và số 2.99